

תכנון אגן ההקוות של הכנרת

מר דב ארביט

הממונה על חפקידי תכנון מיוחדים

משרד הפנים

המדובר הוא בשטח החורג מרצועת חוף ברוחב מוגדר. הכונה לא רק לקבוע יעדי קרקע לשטחים הגובלים ישירות עם מי הכנרת כי אם ליצור אמצעי לבקורת, הכוונה, עודד או ריסון פעילויות שונות בסביבה העשויות או עלולות להשפיע על מי הכנרת או רצועת החוף בצורה רצויה או בלתי רצויה.

מים מתוקים

הכנרת משמשת בראש וראשונה מקור בעל חשיבות לאומית למים מתוקים על כל הצרכים הקשורים בכך, לשתייה ושימושי בית, לחקלאות, לתעשייה וכו'. עם החרפת בעיית המים המתוקים במדינה, כאשר לדעת הממונים על כך אין הרזרבות מכל המקורות הקיימים מסוגלות לספק את הצריכה הלאומית - גדל עוד יותר ערך מי הכנרת. תופעת זהום המים על ידי גורמים רבים המקטינה לאחרונה בצורה מסכנת את רזרבואר "המים החיים" בתוך האגם - דורשת פתרונות מהירים ויסודיים.

רחצה ונופש

אגם הכנרת מהווה מקום רחצה ונופש למספר גדל והולך של אזרחי המדינה המתגוררים במרחק נסיעה של חצי שעה עד שעה מחופיה. מספר האנשים המבליים סוף שבוע לאורך החופים לצורך רחצה בלוי וספורט-מים מגיע להרבה עשרות אלפים. קיימים נתונים אובייקטיביים לגידול מספר זה בעתיד.

מקום מרפא

מעינות מינרליים ותכונות נוף מיוחדות במינן של הכנרת זחופיה מהוות גורם למשיכת נופשים ותיירים מקומיים רבים והולכים.

תיירות חוץ

כל התכונות הנ"ל ונוסף עליהן תכונות מיוחדות של אקלים מהוות כבר היום מוקד למשיכת תיירות חוץ. הממונים על כך תולים תקוות רבות ומכינים תכניות פיתוח נרחבות להפיכת נושא זה למקור הכנסת מטבע חוץ לאוצר המדינה בקנה מידה גדול.

דייג

הדייג במי הכנרת מהווה גורם לאספקת מזון בריא ועשיר פרוטאינים מקומי, וכן מקור פרנסה לעשרות משפחות באזור שבו מהווה הדייג אחד ממקורות הפרנסה הקבועים והמסורתיים.

שמורות טבע

ונוף

האקלים, המים והטופוגרפיה המיוחדת מהווים תנאים נוחים לצמחיה ובעלי חיים מיוחדים במינם שאינם קיימים בחלקים אחרים של הארץ ומהווים נושאים לשמירה מבחינה מדעית. תנאי הנוף, חופי האגם ותנאי צמחיה מיוחדים במינם בצרוף מקומות היסטוריים ועתיקות מהווים אזור אידיאלי לתושבי הארץ בעלת האופי האורבני הגדל והולך - לנופש, רגיעה, התפרקות והתקרבות לטבע הנחוצים לבריאותו הגופנית והנפשית של האדם בתקופתנו.

חקלאות

אדמות אגן הכנרת מהגליל העליון המזרחי ועד שפך הכנרת לירדן - הן מן הפוריות במדינה. עם תנאי האקלים והמים המיוחדים - מסוגלות להצמיח מיני תוצרת חקלאית בתבואות ירקות ופירות בכמויות ובעונות המתאימות לייצאו כדאי מאד למדינה.

ישובים באזור

החקלאי

חקלאות אינטנסיבית זו מקיימת שורה שלמה של ישובים כפריים שמרבית פרנסתם מחקלאות, אשר יחד עם זאת מפתחים לצורך השלמה ואיזון - מקורות פרנסה אחרים כגון תעשייה וגם קייט ונופש.

טבריה

העיר טבריה שהוקמה במקום עוד בזמנים קדומים בעיקר בגלל תנאי האקלימיים - נופיים, טרם הצליחה לקיים אוכלוסייתה על בסיס קייט, נופש ומרפא ושירותים. אזורים בלבד ומנסה לפתח גם תעשייה, דוקא באזור שיפוטה.

גורמים אזוריים

אזורי המורדות וההרים שמסביב הכנרת על שטחיהם החקלאיים, הישובים החקלאיים העירוניים, קשורים כולם מבחינה זו או אחרת לכנרת. בעיות הניקוז, הביוב, סילוק האשפה, בעיות תעסוקה, קייט, נופש, תעשייה, דרכי התחבורה יבשתיים והימיים, מוסדות אזוריים, כל אלה דורשים פתרונות התלויים וקשורים בגורם הדומיננטי של האזור שהוא אגם הכנרת.

התנגשות

אינטרסים

לגורמים שהזכרנו והם עדיין אינם ממצים את מכלול הבעיות, יש אפוטרופסים הממונים כל אחד על בעיה או סוג בעיות מסוים.

תה"ל ו"מקורות" דואגים לבעית המים, כמותן וטיבן. אחת מהצעותיהם למשל הרמת מפלס הכנרת לצורך הגדלה נכרת בכמות המים הנאגרים באגם, היתה גורמת לשנוי יסודי וחריף בנוף החופים ומשבש או פוגע קשה בכמה וכמה מן הגורמים שהזכרנו, ואולי מעמיד בסימן שאלה את קיומם.

פיתוח יתר של החקלאות ובפרט במטעים מסוגים מסוימים הדורשים ריסוסים כימיים פוגע בטיב המים, הצמחיה וכו'. פיתוח תעשייה בקרבת אזורי נופש וקייט מהווה מטרד, ופיתוח יתר לצורך קידום אחד או כל הענפים עלול לחסל את שטחי הנוף הטבעי על צמחייתו ובעלי החיים שבו.

תפקיד של התכנון האזורי הממלכתי שאנו ממונים עליו הוא למצוא את האיזון בין כל הגורמים שהזכרנו לקבוע מדיניות של עדיפויות ובהתאם ליעד שטחים לקדם או להגביל פעילויות.

נושאים מרכזיים הנושאים החייבים להיכנס כגורמים ראשיים בתכנון "אזור הכנרת" על שליבי
התכנית הסקרים, התחזיות, הפרוגרמה והתכנון הם:

- (1) הכנרת כמאגר מים.
- (2) החקלאות באזור אגן הכנרת (פתוח כפרי).
- (3) קייט, נופש ומרפא.
- (4) תיירות חוץ.
- (5) פתוח עירוני (מרכזים אזוריים).
- (6) אזורי תעשייה.
- (7) שמורות טבע ונוף.
- (8) עתיקות ומונומנטים היסטוריים-לאומיים.
- (9) דרכי תחבורה, אויר, מים ויבשה.

דחיפות התכנית עם שליטתנו על כל חופי הכנרת, בקשר לתכניות פתוח אקטואליות של צפון מזרח הכנרת, בהקשר עם הכנת תכנית מתאר חדשה לטבריה ותכניות לפתוח התיירות בטבריה וסביבתה, הנמצאות בשלבי הכנה, בהתחשב עם יוזמות תכנון לפתוח ויוזמות לשמירת החופים וחיזוקם מצד "ועדת הכנרת", תה"ל, משרד התיירות וגורמים אחרים הכרחי לדעתנו לגשת מיד להכנת תכנית אזורית כוללת לאזור הכנרת.

זהו תפקידו של משרד הפנים הן מבחינה חוקית והן מבחינה מעשית - בהיותו הגורם הממלכתי האובייקטיבי לתאום בין-משרדי.

משרד הפנים, על ידי אגף התכנון שלו ובאמצעות הועדה המחוזית לתכנון ובניה במחוז הצפון והועדה לתכנון ובניה ברמת הגולן יהפוך את התכנון הנ"ל לתכנית או תכניות סטטוטוריות מחייבות ויפקחו על המחשתן ועל אי סטיה מהן על ידי הועדה המחוזית והועדות המקומיות החולשות על השטח.

יש כמובן לשתף בהכנת התכנית את גורמי הפתוח והשמירה שהזכרתי וקיימת מצד רובם נכונות לכך. את התכנון יש להתחיל בהקדם האפשרי כי כל דחוי עלול לגרום לפתוח תכניות חד-צדדיות.

יש להביא בחשבון שינוי רדיקלי ביחס דעת הצבור לבעיות האקולוגיות הקשורות לאזור הכנרת ויש לקוות כי הגורמים הממשלתיים הממונים על כך ימצאו את האמצעים למימון תכנית חשובה זו.

מניעת זהום הכנרת: היבטים ארגוניים

דו"ח ביניים

מר עמוס הרפז

יו"ר

מינהלת אגן ההקוות של הכנרת

נציבות המים

1. רקע כללי

הכנרת משמשת כמאגר המים החיוני למערכת המים בארץ, מקור פרנסה ליושבים לחופיה, אתר תיירות ומוקד משיכה לאוכלוסיה באגן ההקוות, בארץ ובעולם כולו.

שנויים לרעה במשטר המים באגן ההקוות ובאגם, עלולים להביא לידי נזקים חמורים ביותר אשר ספק אם ניתן יהיה לחקנם.

בדיקת נושא זה, בעיקר ע"י פרופ' רודה, העלתה כי קיים תהליך מסוכן של הזדהמות האגם, ולשם כך יש להתחיל בסדרת מחקרים ופעילויות אשר יפסיקו תהליך ההרעה.

מחקרים שנערכו ע"י המעבדה ללימנולוגיה בטבחה, סקרים שנערכו ע"י "מקורות" ומידע אחר - הביאו לחיזוק מסקנתו של הלימונולוג השוודי הנ"ל, והצביעו על תורמי זהום באגן ההקוות.

ועדת הכנרת החלה ב-1970/1969 לעסוק בפעילויות שונות הקשורות בשמירת חופי האגם וסביבתו, כשהיא מורכבת תוך הסכמה הדדית מהגופים והמוסדות הממשלתיים הפועלים באיזור.

המבנה הוולנטרי של הועדה, וחוסר הסמכויות החוקיות לפעולתה - הגבילו אמנם אפשרויותיה, אך העבודות שבוצעו בחופי האגם קדמו נושא הכנרת לא במעט.

- הוחל בדיפון ובצור החופים למניעת התמוטטותם פנימה לאגם.

- הוכשרו חניונים וקטעי רחצה והותקנו בהם מתקנים סניטריים מתאימים.

- הוטל פקוח מתוך הסכמת הגורמים באיזור, על נושאי זהום לאורך חופי הכנרת, ותוכניות בנין ערים, תכניות הכשרת קרקע חקלאית, תכניות מים וניקוז, ביוב וכד' - הועברו לחוות דעת הועדה וקבלת הסכמתה.

- הוקם צוות חשיבה מדעי מקצועי, המורכב מהחוקרים העובדים בנושאי האגם ואגן ההקוות.

הצוות מרכז את המחקרים והסקרים באגם ובאגן ההקוות ומנחה בהמלצותיו תכניות ופעילויות בנושאי מניעת זהום המים.

הופעלה מערכת הסברה אשר הסבה דעת הקהל לבעיית איכות מי הכנרת והצורך בשמירתה.

ביום 29.11.71 התקבל בכנסת תיקון מס' 5 של חוק המים (החוק למניעת זהום מים) המקנה לנציב המים סמכויות חוקיות מתאימות למניעת זהום מים באיזור.

Planning the Catchment Basin of
Lake Tiberias
Arbit, Dor

The article pertains to a region of a certain distance from the shore. The aim is not only to determine goals for areas which directly border with the lake's water but rather to create means for criticism, regulation, encouragement or restricting the different activities which may affect the lake's water, or the coast line.

Sweet water the dangers of the lake's water pollution [...]

Recreation tens of thousands of people who spend their weekends on the lakes shore [...]

Health location: The spas [...]

External tourism: [...]

Fishing: [...]

Nature reserves and landscape [...]

Agriculture The lands of the lake's basin from the upper galilee to the mouth of Lake Tiberias to the Jordan - are of the most fertile in the country. Due to the special climate and water conditions - agricultural production for export is very valuable for the country.

Settlements in the agricultural region: There are several rural villages that live on agriculture, and at the same time develop other branches.

Tiberias The city has still not succeeded in relying on recreation and health services only, and it attempts to develop industry too.

Regional factors All the areas around the lake are all connected to the lake. Drainage, sewage, Garbage removal, employment, recreation, industry, roads and regional institutions - all these require solutions which are related to the lake.

Conflict of interests

"Tahal" & "Mekorat" are responsible for the problem of ^{water} quantity and quality. One of their suggestions is to raise Lake Tiberias' level in order to increase the water amount in the lake. This suggestion would have caused an extreme change in the landscape of the coasts and damage to a great extent some of the factors that were mentioned before.

Overdevelopment of agriculture and especially certain groves, which require chemical spraying, damages the water quality, flora etc. Industrial development is also a nuisance [...]

The task of the ^{national} regional planning is to find the balance between all the ^{above} mentioned factors in order to determine a policy of preferences [...]

Issues in the plan

- 1) Lake Tiberias as water reservoir
- 2) The agriculture in the area of the lake's basin
- 3) Recreation and Health
- 4) External tourism
- 5) Urban development (regional centers)
- 6) Industrial regions
- 7) Nature and landscape reserves.
- 8) antiquities and national - historical monuments.
- 9) Transportation - air, water, land.

Urgency of the plan

It is very important to start an overall regional plan immediately [...]. This is the task of the Ministry of the Interior [...]. The ministry would operate through its planning division, the regional committee for planning & building in the northern region, & the committee for planning & building on the Golan Heights. The regional committee

2-1691

and the local committees will control these operations.

A radical change in public opinion toward ecological problems related to the Tiberias' region should be considered. We should hope that governmental institutions would sponsor this important plan.